

УДК:342.9

СЕКЕЛИК Л.В., аспірант НДІП НАПрН України

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ “ІНФОРМАЦІЯ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ”

Анотація. У статті розглянуто теоретичні та прикладні аспекти юридичного визначення поняття “інформація судового засідання”. Висвітлено окремі підходи до визначення термінів “інформація”, “судове засідання”, “судовий розгляд”, “інформація судового засідання” та пов’язані з ними питання ведення журналу судового засідання, фіксування судового засідання технічними засобами, організаційно-інформаційні функції секретаря судового засідання і розпорядника судового засідання тощо.

Ключові слова: інформація, судове засідання, судовий розгляд, секретар судового засідання, журнал судового засідання, розпорядник судового засідання.

Аннотация. В статье рассмотрены теоретические и прикладные аспекты юридического определения понятия “информация судебного заседания”. Освещены отдельные подходы к определению терминов “информация”, “судебное заседание”, “судебное разбирательство”, “информация судебного заседания” и связанные с ними вопросы ведения журнала судебного заседания, фиксирование судебного заседания техническими средствами, организационно-информационные функции секретаря судебного заседания и распорядителя судебного заседания и т.д.

Ключевые слова: информация, судебное заседание, судебное разбирательство, секретарь судебного заседания, журнал судебного заседания, распорядитель судебного заседания.

Summary. The theoretical and applied aspects of legal definition of “information of the court hearing” are considered in the article. In particular, some approaches to the definition of “information”, “hearing”, “trial”, “information of court hearing” are covered. Also issues related to court recoding, trial recording by technical means, information and organizational duties of secretary of judicial session and master of court and so on are covered in this article.

Keywords: information, hearing, trial, secretary of the court hearing, the journal of judicial hearing, master of court.

Постановка проблеми. В судовому засіданні, як відомо, часто досліджується інформація, що містить персональні дані, відомості, які становлять державну чи службову таємницю, конфіденційна інформація та інші відомості з обмеженим доступом. Разом з цим, в ході реалізації основних засад правосуддя (гласності й відкритості судового розгляду), а також повноти його технічної фіксації, режими обмеження доступу до персональних даних людини та інших відомостей з обмеженим доступом в ході судового засідання часто нівелюються.

При цьому, відсутність в науковій літературі поняття “інформація судового засідання” (на відміну від інформації, яка є таємницею слідства), унеможливило розроблення спеціального (додаткового) режиму правого регулювання її як специфічної інформації, що містить в собі інформацію загального та обмеженого доступу.

Метою статті є розгляд теоретичних та прикладних аспектів щодо юридичного визначення поняття “інформації судового засідання”.

Виклад основного матеріалу. Україна гарантує кожній особі право звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі ст. 8 Конституції України [1]. Безперечно, що право на звернення до суду є одним

з основоположних прав та свобод людини і громадянина. Безпосередньо реалізація права на здійснення правосуддя здійснюється через слухання справи у судовому засіданні. Проте постає логічне питання: а навіщо визначати поняття “інформації судового засідання”, адже існує безліч понять, яким не надане юридичне визначення. Відповідь на це питання варто шукати в предметі інформаційного права. Відповідно до широковідомого підходу в правовій науці, в якості предмету права розглядаються певні суспільні відносини. Тому, слушним є твердження Баранова О.А., що в загальному вигляді предмет інформаційного права – це суспільні відносини, пов’язані з обігом інформації і процесами, що забезпечують її обіг [2]. Також він пропонує до обігу інформації застосувати широко відому класифікацію етапів повного життєвого циклу інформації – створення, розповсюдження (передача), зберігання, використання і знищення (утилізація) інформації. В цьому випадку, розуміючи під обігом інформації всі етапи життєвого циклу інформації, починаючи від її створення до її утилізації, ми дістаємо можливість здійснювати аналіз наявних засад правового забезпечення інформації, її правовий режим тощо.

Для того, щоб спробувати визначити поняття “інформація судового засідання” необхідно розглянути його складові, тобто дефініції “інформація” та “судове засідання”.

Існує декілька десятків визначень терміна “інформація” (походить від лат. informatio, що перекладається як роз’яснення, пояснення, тлумачення, викладення, інформування). Проте, варто зазначити, що варіанти визначення цього поняття залежать від різних чинників (критеріїв), серед яких: конкретна галузь знань чи суспільного життя, в якій ведеться дослідження (предметна галузь суспільних відносин, організація управління соціальної системи); зміст завдань, для яких вводиться поняття; інші критерії.

Наведемо декілька підходів щодо визначення інформації.

- Вінер Н. розглядав інформацію, як специфічну субстанцію, відмінну як від матеріального, так й ідеального, стверджуючи, що інформація – це “ані матерія, ані енергія” [3];

- згідно української Юридичної енциклопедії “інформація” – це “роз’яснення”, “уявлення” [4]

- згідно Закону України “Про інформацію”: “інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді” [5].

- Пилипчук В.Г. звертає увагу на існування трьох фундаментальних величин – інформації, енергії і матерії, які становлять основу світобудови і мають бути базовими для сучасної науки [6];

- Баранов О.А. визначає інформацію, як відомості, представлені в будь-якій організаційній формі і вигляді, на будь-яких носіях, про факти, події і явища, які мали або мають місце в суспільстві, державі і навколишньому середовищі [7];

- у Державному стандарті України 2396-94 “Теорія інформації. Терміни визначення” – це знання, що розглядаються в аспекті комунікацій [8].

В цілому, інформація є базовим поняттям, яке можна пояснювати, уточнювати, але не можна, за нашими оцінками, однозначно визначити. Тобто зміст поняття “інформації” в контексті судової діяльності серед розмаїть його визначення має відповідати основним принципам здійснення правосуддя через проведення судового засідання.

Для визначення поняття “інформація судового засідання” також необхідно проаналізувати окремі дефініції, закріплені законодавцем у різноманітних нормативно-правових актах.

Як раніше зазначалось, згідно ст. 1 Закону України “Про інформацію” [5], який є базовим у системі інформаційного законодавства, надане наступне визначення інформації: “будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді”. Тотожне поняття міститься у ст. 200 Цивільного кодексу України [9];

Законом України “Про телекомунікації” від 18 листопада 2003 року № 1280-IV визначено, що інформацією є відомості, подані у вигляді сигналів, знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб [10]. Проте, нерідко в нормативно-правових актах зустрічається тотожність поняття “інформація” і “дані”.

Так в міжнародних стандартах (ISO) поняття “дані” визначено, як інформація, подана у формалізованому вигляді, придатному для передачі, інтерпретування, чи оброблення за участю людини або автоматизованими засобами. Словник Ожегова С.І. визначає термін “дані”, як відомості, необхідні для якого-небудь висновку, рішення [11]. Тобто, як бачимо, поняття “інформація” і “дані” ототожнюються.

Щодо визначення терміну “судове засідання”, слід зазначити, що це питання залишається малодослідженим та містить різні бачення. Зокрема, на веб-ресурсі академічних словників [12] пропонуються такі підходи до визначення поняття “судового засідання”:

- процесуальна форма судового розгляду, що припускає наявність наступних складових частин: підготовча частина, розгляд справи по суті, судові дебати, постанову і оголошення рішення (“Великий юридичний словник”);
- одна з форм дискусії, обговорення, що імітує судовий розгляд, тобто слухання справи (“Професійна освіта. Словник. Ключові поняття, терміни, актуальна лексика”);
- процес, форма здійснення судочинства з кримінальних, цивільних, господарських, адміністративних та конституційних справ.

У формі судового засідання суд проводить як попереднє слухання справи, так і її розгляд по суті, а також перегляд справи. Судове засідання відбувається у присутності учасників процесу, і лише при прийнятті рішень суд проводить свої засідання відокремлено у кімнаті нарад. Засідання веде головуючий у справі. Судове засідання відбувається у встановленому порядку і з дотриманням вимог етикету. До порушників порядку судового засідання судом застосовуються дисциплінарні та адміністративні заходи впливу. Законом передбачені як відкриті, так і закриті судові засідання. Останні мають місце з метою забезпечення гарантій нерозголошення охоронюваної законом таємниці, захисту сусп. моралі, прав неповнолітніх тощо. Порядок проведення судового засідання регулюється нормами Кримінального процесуального кодексу України (ст. 254, 260, 263), Господарського процесуального кодексу України (ст. 29, 74, 77, 85), Цивільного процесуального кодексу України (ст. 159, 162, 164, 198, 199, 202).

Варто зазначити, що в чинному законодавстві України відсутнє пряме визначення поняття “судового засідання”. Для визначення того, що вкладається у це поняття, розглянемо суміжні поняття, які мають місце у Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК України) [13]. Це стосується таких понять, як: “секретар судового засідання”, “розпорядник судового засідання”, “журнал судового засідання”, “фіксування судового засідання технічними засобами” та “попереднє судове засідання”.

Секретар судового засідання є посадовою особою суду, учасник судового процесу, наділений процесуальними правами та обов’язками. Секретар судового засідання безпосередньо підпорядкований керівнику апарату суду та судді, з яким працює відповідно до внутрішнього розподілу обов’язків, координує свою діяльність з

помічником судді. Згідно ст. 48 ЦПК України до функціональних обов'язків секретаря судового засідання, як учасника судового розгляду справи, відносяться наступні обов'язки:

- здійснення судових викликів і повідомлень;
- перевірка наявності та з'ясування причин відсутності осіб, яких було викликано до суду, і повідомлення про це головууючому;
- забезпечення фіксування судового засідання технічними засобами;
- ведення журналу судового засідання;
- оформлення матеріалів справи;
- виконання інших доручень головууючого, що стосуються розгляду справи.

Звичайно, в ст. 48 ЦПК України та в інших процесуальних кодексах передбачено лише загальні обов'язки секретаря судового засідання. Так згідно загальноновизнаної практики та Інструкції з діловодства в місцевих загальних судах, апеляційних судах областей, апеляційних судах міст Києва та Севастополя, Апеляційному суді Автономної Республіки Крим та Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ, затвердженою Наказом Судової адміністрації України від 17 грудня 2013 року № 173 [14] (надалі – Інструкція № 173) безпосередньо перед розглядом цивільної справи секретарем судового засідання перевіряється явка учасників судового процесу та вживаються заходи до з'ясування причин неявки, уточнюються відомості про вручення судових викликів, повідомлень, судових повісток та інших матеріалів, про що доповідається судді.

Крім того, секретар судового засідання:

- підшиває до справи в хронологічному порядку документи, додані до справи в ході судового розгляду (у порядку їх надходження), журнал судового засідання, вирок, рішення, постанову, ухвалу суду;
- продовжує нумерацію аркушів справи та опис документів, що містяться у справі;
- робить запис у журналі розгляду судових справ і матеріалів суддею про результати розгляду справ і матеріалів, які розглядалися суддею протягом робочого дня (у тому числі справ про адміністративні правопорушення; що порушуються за скаргою потерпілих тощо);
- про участь у справі народних засідателів робить відмітку у зазначеному вище журналі із вказівкою про кількість годин;
- виписує виконавчі листи у справах, рішення в яких підлягають негайному виконанню;
- після здійснення необхідних дій щодо оформлення завершеної розглядом справи передає справу на зберігання в канцелярію суду.

Розпорядник судового засідання є посадовою особою суду, до обов'язків якої віднесено: забезпечення належного стану залу судового засідання і запрошення до нього учасників цивільного процесу; визначення можливої кількості осіб, які можуть бути присутні у залі судового засідання з урахуванням кількості місць та забезпечення порядку під час судового засідання; оголошення про вхід і вихід суду; слідкування за додержанням порядку особами, присутніми у залі судового засідання; виконання розпоряджень головууючого про приведення до присяги перекладача, експерта; приймання від учасників цивільного процесу документів та інших матеріалів і передача їх до суду; запрошення до залу судового засідання свідків та виконання вказівки головууючого щодо приведення їх до присяги; виконання інших доручень головууючого, пов'язаних із створенням умов, необхідних для розгляду справи.

Журнал судового засідання – документ, що ведеться в суді у порядку здійснення цивільного, кримінального та адміністративного судочинства, одночасно з технічним фіксуванням судового засідання за допомогою спеціальної програми звукового запису.

Фіксування судового засідання технічними засобами – це технічний запис судового розгляду справи за допомогою звукозаписувального технічного засобу, що включає в себе створення фонограми судового процесу (судового засідання).

Попереднє судове засідання – засідання, не пов’язане з розглядом і вирішенням справи по суті, тобто в ньому не повинні досліджуватися докази, встановлюватися факти матеріально-правового значення, взаємне становище суб’єктів спору та інші питання, що відносяться до суті правового конфлікту. Тому і порядок його проведення регулюється загальними правилами проведення судового засідання, але відрізняється від засідання, призначеного для розгляду і вирішення справи по суті.

Статтею 158 ЦПК України зазначено, що розгляд судом цивільної справи відбувається в судовому засіданні з обов’язковим повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Судове засідання проводиться в спеціально обладнаному для цього приміщенні суду – залі засідань.

В п. 15 Інструкції № 173 взагалі йде ототожнення понять “судового процесу” та “судового засідання”.

Аналогічне твердження міститься в Інструкції про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання), затвердженої наказом Судової адміністрації України від 20 вересня 2012 року № 108. Уже в назві цього нормативно-правового акту “судовий процес” визначається як синонім “судового засідання” [15].

Як бачимо, у функціональних обов’язках посадових осіб, які беруть безпосередню участь у судовому засіданні, та у пов’язаних із судовим засіданням поняттях, до терміну “судове засідання” прирівнюється поняття “судовий розгляд”. Із аналізу норм процесуальних кодексів України також можна дійти висновку, що судове засідання може відбуватися виключно за участі учасників судового процесу (судді, сторін, секретаря судового засідання та ін.) в спеціально обладнаному для цього приміщенні суду. Проте, важко погодитися з наведеним ототожненням вказаних понять.

Необхідно зазначити, що в науковій літературі по-різному висвітлюється співвідношення понять “судовий розгляд” і “судове засідання”. Одні автори вважають судове засідання формою судового розгляду, в якому відбуваються розгляд і вирішення спору по суті. Інші додержуються думки, що “судовий розгляд” означає розгляд і вирішення справи по суті судом першої інстанції.

За нашими оцінками, перша думка є більш обґрунтованою, адже судовий розгляд – це стадія процесу, що здійснюється у формі судового засідання. Судове засідання є єдиною формою судового розгляду за участі конкретних учасників за регламентованою процедурою, яка зазначена у процесуальному законодавстві.

Висновки.

До інформації судового засідання можна віднести дані й відомості, представлені в законодавчо визначеній формі, які опосередковано стосуються судового засідання та необхідні для судового розгляду справи;

В чинному законодавстві відсутнє юридичне визначення поняття “судове засідання”, що призводить до його ототожнення з поняттям “судовий розгляд” та ускладнює визначення терміну “інформація судового засідання”;

Відсутність законодавчого визначення поняття “інформація судового засідання” дає можливість його вільного трактування, ускладнює формування правового режиму

захисту інформації з обмеженим доступом в ході судового засідання та створює передумови до можливих порушень прав громадян.

Використана література

1. Конституція України : Закон України від 28.06.96 р. № 254/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Баранов О.А. Інформаційне право України : стан, проблеми, перспективи. – К. : Видавничий дім “СофтПрес”, 2005. – 316 с.
3. Винер Н. Кибернетика и общество. – М., 1958.
4. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол. Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 1999. – Т. 2 : Д–Й. – С. 717.
5. Про інформацію : Закон України від 13.01.11 р. № 2938-VI : за станом на 09.08.13 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
6. Пилипчук В.Г. Актуальні проблеми становлення і розвитку правової науки в інформаційній сфері // Інформація і право. – 2012. – № 1(4). – С. 16.
7. Баранов О.А. Понятійний апарат інформаційного права // Правова інформатика. – 2007. – № 3(15). – С. 34.
8. Державний стандарт України 23960-94. “Теорія інформації. Терміни та визначення” (ISO/IEC 2382-16:1996).
9. Цивільний Кодекс України : Закон України від 16.01.03 р. № 435-IV ; із змінами // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
10. Про телекомунікації : Закон України від 18.11.03 р. № 1280-IV// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 12. – Ст. 155.
11. Ожегов С.И. Словарь русского языка / С.И. Ожегов. – М. : Изд. “Русский язык”, 1989. – С. 253.
12. – Режим доступу : <http://dic.academic.ru>
13. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.04 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 40. – Ст. 492.
14. Інструкція з діловодства в місцевих загальних судах, апеляційних судах областей, апеляційних судах міст Києва та Севастополя, Апеляційному суді Автономної Республіки Крим та Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ : наказ Судової адміністрації України від 17.12.13 р. № 173. – Режим доступу : <http://dsa.court.gov.ua/userfiles/Nakaz%20173.pdf>
15. Про затвердження Інструкції про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання) : наказ Державної судової адміністрації від 20.09.12 р. № 108 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 77. – Ст. 3144.

~~~~~ * * * ~~~~~